

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tim Dobovšek

Moč kot (ne)ekonomska kategorija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tim Dobovšek

Mentor: izr. prof. dr. Žiga Vodovnik

Moč kot (ne)ekonomska kategorija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

»Moč kot (ne)ekonomska kategorija«

V delu obravnavamo razumevanje ekonomije in moči ter njuno vlogo znotraj družbenih odnosov v okviru različnih teorij. Kot praktična osnova umestitve teorij je pri tem postavljen sistem delitve dela, v katerem ekonomske kategorije zapolnjujejo različne funkcije. Prek obravnave nekaterih osnovnih pojmov marksistične teorije, njihove sorodnosti z določenimi principi vitalizma in zgodovinske pogojenosti razumevanj tipa proizvodnje želimo prikazati predvsem povezavo med ekonomijo, politično močjo in ideologijo oziroma patriarhalno upravljavski ideološki značaj mišljenja prek in skozi ekonomske zastavitve. Z uvajanjem elementov specifične filozofske smeri pa ustvarjamo tudi nov razlagalni model, ki bo takšne povezave zmožen prikazati v izrazitejši formi. S tem želimo razumeti dinamiko družbenih odnosov prek razmerja ekonomije in moči tudi znotraj lastne teorije. Predstavitev ni usmerjena k neposredni aplikabilnosti vnaprej določenih praktičnih ciljev, temveč prek objektivne analize političnih razmerij ponuja teoretsko podlago za morebitne prihodnje družbene antagonizme, kajti politično delovanje neke ekonomske šole vselej vzpostavlja strukturo novih družbenih odnosov skladno s predpostavkami, na katerih stoji njena analiza ekonomije.

Ključne besede: politična moč, iracionalistični materializem, sistem delitve dela, kritika ekonomske politike, ideologija biti.

»Power as (non-)economic category«

In this study we explore the understanding of economics and power, and their role in social relations through the context of different theories. The system of division of labour in which economic categories fill different functions is used as a practical placement basis. Through discussion of some of the basic concepts of Marxist theory, and its relationship with certain principles of vitality and historically conditioned understandings of type of production, we want to show the connection between economics, political power, and ideology respectively patriarchal ideological character of thinking with and through economic concepts. By introducing elements of specific philosophical thought we create a new explanatory model, which will be able to demonstrate such a link in the more pronounced form, so we can understand also the dynamics of social relations through economics and power within the present theory. The presentation is not oriented at direct applicability of predetermined practical means, but holds theoretical basis for potential future antagonisms, because every political action of particular economic school tends to the new social structure in accordance with its presuppositions, already used in the economic analysis.

Key words: political power, irrationalist materialism, the system of division of labour, critique of economic politics, ideology of being.

Vsebina

1 Uvodna razmišljanja.....	5
2 Kategorije ekonomskega antagonizma.....	8
2.1 Razred.....	8
2.2 Lastnina	9
2.3 Vrednost	11
2.3.1 Prispevek k orgonski teoriji.....	12
2.4 Zgodovinski sofizmi doktrinarne šole.....	13
3 Razvoj proizvodjalnih sil.....	16
3.1 Nujnost socializma	17
3.2 Krivulje, tendence in posegi.....	18
3.3 Racionalnost patriarhata in ekonomike	19
3.4 Produkcija in produkcijski tip	21
4. Antidialektika mračnjaštva.....	23
4.1 Agentura finančnega kapitala.....	25
4.2 Ideologija biti	26
4.3 Obrat idealizma	27
5 Zaključek.....	28
6 Literatura:	32

1 Uvodna razmišljanja

Delo obravnava razmerje med dvema družbeno-političnima konceptoma, ki se zdita za takšno analizo ključnega pomena, ekonomijo in močjo. Konceptoma, ki zastopata eklatantno pozicijo v številnih teorijah, a tudi kadar nastopata oba hkrati, v smislu vzročnosti le redko stojita na isti strani razlagalnega modela. Za analizo tega razmerja zato posegamo po širokem naboru teorije, ki teče od Marxa, Engelsa, Bakunina, Mosta prek Schopenhauerja, Nietzscheja in Jüngerja do Kardelja in Strasserja in torej združuje avtorje od fašizma do anarhizma oziroma, rečeno v ideoloških terminih, oba pola kontinuuma levo-desno. Skupek teh avtorjev pa tu ni nekakšna modna metoda totalne eklektike, ki bi z elementi marksizma in rehabilitacijo ničejanstva predstavila obe strani in tako postavila neko splošno nevtralno teorijo. To prepuščamo postmodernistom. Nasprotno je tu postavljena analiza povezanosti teh konceptualno tako različnih si teorij, ne sestava, temveč prikaz neke »splošnosti«, ki jo je vladajoči red teoretično že izvedel in v katerem so praktično že inkorporirani elementi obeh polov, realni odnosi ekonomije in moči, proizvodnje in volje, marksizma in ničejanstva. Delo torej ne tendira k afirmaciji enega izmed njegovih naslovnih pojmov oziroma ene izmed vključenih teorij, temveč ob razliki in povezavi, ki ju obravnava znotraj dualnosti teorij med produkcijo in voljo, išče še razliko znotraj posameznega pola te dualnosti.

»Svobodni in suženj, patricij in plebejec, baron in tlačan, cehovski mojster in pomočnik, skratka, zatiralec in zatiranec sta si bila v večnem nasprotju drug proti drugemu« (Marx in Engels 1950, 18), pravi razredna teorija in na seznam dodaja še kapitalista in proletarca. Toda velika nasprotja in boji so se porajali tudi znotraj opcij, ki naj bi v tem antagonizmu zastopale skupno pozicijo. »Vedno je bilo tako: žirondist ali jakobinec, menjševik ali boljševik, SPD ali KPD (Strasser 1930, 5), ugotavlja Strasser in pristavlja uradno linijo NSDAP proti štraserizmu. Lahko dodamo še internacionalni spor, pa seveda tudi vse buržoazne, denimo tistega filozofskega med Heglom in Schopenhauerjem, jasno pa postane tudi, kaj slednji počne v zbiru avtorjev. Nova distinkcija nam namreč odpira tudi novo dimenzijo za novo koncepcijo družbenega razumevanja, saj rehabilitira določene poražene elemente. In če smo zdaj prišli do točke, ko je sistem trdno konsolidiran, ko je zgodovine domnevno konec in ko tudi velikih zgodb več ni, lahko v tem prepoznamo dejansko veliko zgodbo, ki je v konsolidaciji in konzervaciji režima na ideološki ravni konsolidirala heterogen in pluralen skupek teorij zmagovite reformistične linije. Zato povezava ekonomije in moči ni namenjena

pozitivistični konstrukciji, ki je namreč že izvedena v sistemu, temveč razumevanju pozitivistično konstruirajočega se gospostva tega istega sistema. Seveda pa s povezovanjem znotraj materialističnih in znotraj idealističnih zastavkov in odpiranjem nove dimenzije ne gre zgolj za razumevanje, temveč nujno tudi vzpostavitev nove teorije. »Temeljna predpostavka je zdaj, da je ne samo dnevna agitacija teoretska, temveč da je tudi teorija agitacijska« (Krt 1982, 78). Tako kot z združenim razlagalnim aparatom Bakunina in Schopenhauerja nastaja nekakšna velika alternativna teorija, pa je vanjo implicitno vpisan tudi zagovor vzpostavitve alternativne politične prakse mimo združenih konceptov volje in moči vladajočega razreda. To delo zato ne meri na nagrade skrbno izbranih subjektivističnih poetov, apologetov ideologije tiste opcije, ki »dnarje meri na štrtine« (Koseski). Če se poigramo s homonimi interesa in kvantifikacije pa sploh meri ne.

Tako zastavljena analiza tematizira odnose družbene (re)produkcije prek konceptov materializma in eksistencializma, baze in nadstavbe, produkcije in ideologije, volje in moči, objekta in subjekta. Gre za vprašanje objektivnosti družbenih odnosov, vprašanja lastnine in razredov na eni ter moči, predstave, biti in subjektivnosti na drugi strani. Prisotna je analiza moči, boja in konkurence kot ideoloških form buržoazne razredne družbe ter analiza samih predpostavk razredne analize, pogojenih s strani duha časa, civilizacijske morfologije. Hkrati nastopata ekonomska analiza nacional-socialistične ureditve in idejno-civilizacijski okvir historično-materialistične analize, pogojenost marksizma z razsvetljenstvom in omejenost nacističnega gibanja z interesi finančnega kapitala, razumevanje iracionalne moči projekta skozi ekonomijo in umevanje ekonomičnosti skozi iracionalistično shemo. Podana je analiza konceptov boja, koncepcija nove družbe, vprašanje organiziranja političnih subjektov, njihov položaj do in v ekonomiji, njihova moč v družbenih odnosih, določanje agentov gibanja, vprašanja razvoja in napredka, pa tudi življenja in smrti, poigravanje s progresijo in gospostvom, svobodo in nujnostjo, vse kot kategorije, ki jih ekonomija in moč bodisi določata, bodisi omejujeta.

Izhodišče tukajšnjega prikaza počiva v zastavitvi, da sleherna politična teorija izhaja iz določenega razumevanja družbe in da zato kot predmet analize ne gre jemati obstoječih teorij v smislu njim določene ontologije, temveč da je lastno ontološko razumevanje v vsakem primeru že predpostavljeno v prikazu. Namesto reprodukcije obstoječih (tujih) razumevanj, kopičenja obnov in povzetkov, že na samem začetku operiramo z zavestjo lastnega teoretskega modela, prek in skozi katerega so šele podani prikazi različnih teoretskih

razumevanj. Podobno kot komunardi v pariški komuni tako »naskakujemo samo nebo«, oziroma sama tla, materijo prikaza.

Kot rečeno v to materijo, kar se tiče vprašanj ekonomije, sodi predvsem marksizem. Ta je še posebej zanimiv zaradi dejstva, da so z njim povezani realni družbeni sistemi večinoma propadli, teoretsko pa na njegov račun prav dosti relevantnih kritik doslej ni bilo. Večina jih danes tako ostaja pri neki idealistični razmejitvi, češ da je teorija sicer dobra, praksa pak ne. Ker na takšno dvojnost ne moremo pristati, je ena izmed lastnosti pričujoče analize tudi kritika marksističnega teoretskega razumevanja ekonomije. »To, kritika politične ekonomije, je namreč edini marksistični pristop k reševanju ekonomskih, za revolucionarno gibanje tako temeljnih vprašanj (in po tem ostalih), ne pa kakšna »marksistična politična ekonomija«, »politična ekonomija socializma«, celo »politična ekonomija socialističnega samoupravljanja« ipd« (Krt 1982, 29). Ali gre torej tu za kritiko marksizma ali ne, to prepuščamo bralcu. V kolikor je namreč ta »kritika marksizma« razumljena kot kritika politične ekonomije, torej kot marksistični pristop, potem lahko dialektično izpeljemo kritiko marksizma kot končno sintezo marksistične metode. Lahko pa seveda tudi ne.

V nabirek konceptov, s katerimi se tu srečujemo, na drugi strani sodi moč, ali če želite, volja do le te, skratka ničejanstvo, v praktičnih konsekvencah boj proti idealom. »Tale mali spis je velika vojna napoved; in glede zasliševanja malikov: to pot ne gre za časne, temveč za večne malike, katerih se tu dotikamo s kladivom, kakor z glasbenimi vilicami – sploh ni starejših, bolj prepričanih, bolj napihnjenih malikov, tudi ne bolj votlih... To pa ni ovira, da jim ne bi najbolj verjeli; tudi se, v najuglednejšem primeru ne reče malik« (Nietzsche 2006, 8). Ali ni ravno volja do moči v svoji vsebini eden največjih in najstarejših malikov? Ali ni vsak kriterij imanence vsebinsko čista fikcija? Zato bralcu prepuščamo tudi to, ali gre pri naši kritiki idealov volje in moči za ničejanstvo ali ne. Na splošno pa lahko rečemo, da se v naši kritiki politične ekonomije idealov moči in razredov brez strahu dotikamo s kladivom, zakajti »veliko žeblicev je še nezabitih« (Krt 1982, 7).

2 Kategorije ekonomskega antagonizma

Marksistična analiza razmerje med ekonomijo in močjo razume kajpak materialistično.. »Politična moč je povzetek antagonizma v občanski družbi« (Marx 1979a, 539). Primarno realnost tako zavzema ekonomski antagonizem. Poglejmo si njegove določitve podrobneje, pri tem pa bodimo v politični maniri ruskih anarhistov pozorni predvsem na idealistične zablode. »Potrebno je, da anarhizem ne samo ohrani, ampak tudi zaostri razredno taktiko in nepomirljivost, da iz teorije izvrže še zadnje abstraktno-humanistične tendence« (Dajić 1987, 115).

2.1 Razred

Eden osnovnih konceptov take določitve je razred, oziroma bolje rečeno razredni odnosi, razredna struktura in razredni boj. Nadaljnje razvijanje teorije pa je tu odvisno ravno od tega, kaj (če sploh) naj bi predstavljali ti razredi. Negacije razredne teorije nastopajo v več različicah, a pri vseh se zdi že osnovno razumevanje razreda zastavljeno napačno. Po eni strani obstaja prepričanje liberalne provenience, po katerem ne moremo več govoriti o razredih, v kolikor ti nimajo nekakšne konstante predikata, ki bi veljala za vsakega razrednega predstavnika. Zanimivo, ali pa tudi ne (kakor bomo videli kasneje), da takšno razumevanje pogosto jemlje tudi teorija feminizma. »Navadno se priznava, da so ženske prvi politični razred. (Otroci niso pravi razred, ker relevantna značilnost njihovih članov, namreč starost pri nobenem ne ostaja konstantna)« (Atkinson 1985, 10). Če torej relevantna značilnost, kakršna je denimo neposredovanje nekega poslopja, za člana razreda ne ostaja konstantna, potem je sodobna družba že odpravila razrede. A gre le za odprto stratifikacijo, kakršni smo priča v »postindustrijskih družbah«, oprto na maksime enakih možnosti za vse ter realno strukturo fluidnega dela, ki omogoča kvečjemu prehodnost med razredi, ne pa njihovo odpravo.

Drugačna zastavitev, ki jo po navadi najdemo pri specifičnih variantah leveice, pa to isto logiko namesto v času opisuje v prostoru. Po njej ne moremo več govoriti o razredih, če nekdo hkrati nastopa kot priložnostni prodajalec delovne sile, lastnik malega tiskarskega

podjetja in rentnik stanovanja v provinci. Dejansko pa gre tu le za nadaljevanje starih praks malomeščanstva. »Neodvisnega kmeta ali obrtnika razrežejo na dve osebi, kot posestnik produkcijskih sredstev je kapitalist, kot delavec je svoj lastni mezdni delavec« (Mauke 1982, 50). Seveda ni važno ali zdaj nekdo kot posestnik produkcijskih sredstev zaposluje druge, ali kot mezdni delavec dela za drugega in ali je ob tem razrezan še na več oseb, razrednih odnosov v nobenem primeru ni odpravil. Opravljanja več različnih razrednih funkcij hkrati ne smemo zamenjevati z vzvišenostjo nad razredi in ideološkimi harmonizacijami.

Družbeni akterji zato povečini niso čisti predstavniki razredov, pač pa nosilci določenih razrednih funkcij v razredni členitvi dela. »Razredna členitev ne tvori politično-socialne superstrukture gospodarstva, temveč moment socialnoekonomske totalitete, razredna struktura je identična s sistemom družbene delitve dela« (Mauke 1982, 7). In družbena delitev dela, ne pa ekonomija ali moč, je tisto, kar v ontološkem smislu tu jemljemo za osnovo.

Družbena delitev dela oziroma, preprosteje rečeno, družbeni odnosi med ljudmi so na ta način zgolj forma, ki implicitno ne vsebuje nikakršnih vsebinskih določitev. Nadaljnje specifikacije so zato zgolj preskriptivna vnašanja abstrakcij, ki bolj kot objektiviteto zajemajo interese. Ali so na ta način tudi razredi lahko zgolj abstraktum, zgolj razredna razčlenitev, ki ustreza razlagalni formi produkcijskega procesa? Avtor teksta trdi točno to, podobno pa tudi Lukacs (v Mauke 1982, 16): »Marxovo glavno delo je za teorijo in prakso proletariata prekinjeno tam, kjer se loti določitve razredov«. Že na tej točki lahko zato v nekem smislu zavrremo obe osnovni razumevanji družbe, tako liberalno kot marksistično. Družba obstaja, a nič več kot to.

2.2 Lastnina

»Meščanski zgodovinarji so ... opisali zgodovinski razvoj boja med razredi« (Marx, 1950, 583), marksisti pa so jim verjeli na besedo. Takšen prikaz lahko namreč počiva le na skupni zastavitvi neke statične objektivitete, ki jo v meščanski teoriji zavzema pojem lastnine. Da je ta napačna, je na najboljši možen način potrdila praksa socializma. »Proces ločitve lastnine in funkcije kot proces razvoja kapitalističnega načina produkcije, torej »odprava kapitalizma na kapitalistični bazi«, tendira v nastanek socializma. Socializem predstavlja ta proces v njegovi najčistejši in najrigoroznější formi« (Bavčar in drugi 1985, 71). Dasiravno socialistična teoretska šola na nominalni ravni postavi sistemski problem, pa tudi rešitve, v sfero

proizvodnje, in sicer pod oznako »upravljanja«, pa potem posledično (ali morda predhodno?) realna polit-ekonomska formacija socializma gradi (domnevno) nove družbene odnose na področju lastnine. Logika gre nekako tako, da protislovja izhajajo iz lastništva proizvodjalnih sredstev in v kolikor ta proglasimo za družbena, bomo presegli razredne antagonizme. Socialisti, vztrajajoč na pravni kategoriji lastnine, so se tako lotili projekta, v katerem s pravnim aktom izvedemo socializem. »Z ustavo ... so bile v naši družbi izvedene zelo velike, skorajda revolucionarne spremembe v družbenoekonomskih in proizvodnih odnosih« (Kardelj 1978, 9). Da, skorajda, dejansko pa je šlo zgolj za idealističen poseg samooklicanih materialistov, ki so prek nadstavnih derivatov želeli regulirati vzročnost, torej prakso tega, kar po njihovi lastni teoriji sploh ni možno.

Tako kot družbena lastnina proizvodjalnih sredstev ne pomeni odprave razrednih odnosov, tudi vsakršna druga oblika lastnine ne more adekvatno razložiti strukture delitve dela. Ostaja namreč v sferi liberalne subjektivnosti in relativnosti, kakršno generira kapitalistični razvoj. Ravno nadstavna forma v diamatu prek subjektivne resnice bi tu rušila temelj kapitalizma v bazi, v skupni formi. Če je podjetje kot lastnina kapitalista razumljeno kot mnenje kapitalista o lastnini in če ima delavska stran svoje subjektivno mnenje, da je podjetje njihovo, lahko ta boj spodbije kapital. Realen je torej odnos družbene povezanosti, ne pa izraz lastnine, ki ga ta odnos sam sebi daje. Zato potrebujemo nov pojem, ki ne bo izhajal iz pravno formalnih formulacij. In ta pojem je kontrola. »Vzvod, da bi obdržali razpolaganje s presežnim delom in njegovim rezultatom, presežnim rezultatom, je kontrola nad produkcijskimi sredstvi. Lastnina pa je zapopadek te kontrole« (Mauke 1982, 19).

Razredni odnosi so obstajali pred lastnino. Kriterij določanja razrednih funkcij je določanje upravljavca s sredstvi, ne njih formalno lastništvo, četudi se tekom zgodovine ti dve kategoriji včasih prekrivata. Kapitalist kot nosilec funkcije kapitala torej ne nastopa kot lastnik, temveč kot upravljavec, kontrolor, ki družbenemu odnosu nalaga vsebino, skozi katero nastaja neki »presežni« rezultat. Da pa bi sploh lahko govorili o presežkih mora biti produkt nujno kvantificiran. Razredni odnos zato predpostavlja obstoj produktov kot abstraktnih kvantumov, kot vrednosti. Negri (1984, 196) ugotavlja: »Samo izkoriščanje omogoči kvantifikacijo«.

2.3 Vrednost

Vprašanje vrednosti je neposredno vprašanje menjave. »Abstraktno delo ... pripada neki družbeni povezanosti« (Marx v Bavčar in drugi 1985, 20). Ta družbena povezanost pa je proces menjave blaga (ključno določilo blaga je, da je producirano za menjavo) in edina pojavna oblika vrednosti je menjalna vrednost (cena). Stvari, ki se menjajo, pa domnevno potrebujejo neko skupno lastnost. Toda, ali ni skupna lastnost že to, da se pač menjajo? »V prvi obliki 20 vatlov platna = 1 suknjič, je dejstvo, da je mogoče ti dve vrsti blaga mogoče menjati v določenem kvantitativnem odnosu, lahko slučajno. V drugi pa ... vrednost platna ostane enako velika, najsi se predstavlja v suknjiču ali kavi ali železu itd« (Marx 1961, 75). Vrednost seveda »ostane« enako velika, če pa smo jo izenačili. 40 vatlov platna = 20 funtov čaja. Tako, zdaj je vrednost platna večja, ker je tudi platna več. Enaka čemu naj bi sploh ostala vrednost? Suknjič ni enak kavi, platno pa je v obeh primerih enako sami sebi. Če bi teh 20 vatlov platna zamenjali za karkoli, bi še vedno lahko trdili, da je vrednost ostala enaka. To nam prav nič ne pove o razmerjih, pač pa le o tem, da se platno ni spremenilo.

Menjalna vrednost blaga naj bi bila odvisna od števila ur dela. »Količino dela merimo po njegovem časovnem trajanju, delovni čas pa ima svoje merilo v določenih delih časa« (Marx 1961, 47). Količina delovne sile je potemtakem enako čas. Socialisti to zagato rešujejo na način, da velikost nadomestijo z mero in količino dela kratko malo pretvorijo v določene dele časa, ki pa nimajo s prvim nikakršne povezanosti (razen lingvistične: **del** časa, kvantum **dela**). »Izreden napor, ki je tu vložen v to, da bi dokazali enakost med deležem konkretnega dela, ki je porabljen za produkcijo uporabne vrednosti in med deležem abstraktnega dela, ki je izražen v vrednosti je nepotreben, ker te enakosti ni moč dokazati« (Bavčar in drugi 1985, 27). Drugače rečeno, transformacijskega problema ni mogoče rešiti, ker preprosto ne obstaja. Delo se zato lahko računa šele potem, ko seštejemo ure vsega dela in vzamemo povprečje. Povprečje nečesa, česar ni. To je še posebej opazno pri razlagi geneze menjave, kjer že od vsega začetka velja delovni čas kot podlaga vrednosti, čeprav je slednji določen šele takrat, ko že obstaja univerzalni ekvivalent. Celoten proces razvijanja skupne substance in končno univerzalnega ekvivalenta že pogojuje njegov obstoj. Univerzalni ekvivalent je predpostavljen, da bi se šele lahko razložil. Da se izognejo takšnim protislovjem, teoretiki univerzalni ekvivalent pogosto preprosto odmislijo. »Razdelimo vse obstoječe blago sveta na dve polovici – na skupino povpraševanja in na skupino ponudbe, ki je prejšnji po količini

enaka, Naj bo dalje cena vsake skupine 1000 milijard mark, frankov, funt-sterlingov ali še česa drugega. To bo dalo skupaj vrednost ali ceno 2000 milijard« (Engels 1950, 107). Na koliko kupov Engels dejansko razdeli blago? Glede na to, da oba kupa izražata ceno v denarju (ki pa je tudi blago), Engels tu nujno predpostavlja še tretji kup, ki po združitvi prvih dveh izraža njuno vrednost.

Poleg tega mnogi faktorji, ki nastopajo v menjavi, kot denimo deževnica ali neka parcela na luni, niso produkt dela. Kdo je delal luno? Če se že gremo izmišljene razlage vrednosti, bi se jih lahko šli vsaj povsem.

2.3.1 Prispevek k orgonski teoriji

Trije vatli katuna se menjajo za sedem žljizg. V obojih je enako število orgonov, stvari imajo namreč to skupno lastnost, da absorbirajo orgone. Aristotelova doba z nerazvito znanostjo tega uvida še ni omogočala, s pomočjo velikega odkritja orgonov pa lahko mi razumemo odnose, ki se dogajali za hrbti Helenov. Če se sprva to razmerje zdi slučajno in naključno, pa se v razviti obliki menjave (trije vatli katuna = 7 žljizg ali = pisker čaja ali = dve galeji ali = žakelj riža) pokaže, da razmerje vendarle določa število orgonov. Če bi se menjali trije vatli katuna za 20 žljizg, bi to pomenilo, da se je število orgonov spremenilo. Absorpcija orgonov žljizg bi se zmanjšala. Ali pa, pogledjmo drugače, žljizga postane univerzalni ekvivalent (zaradi njenih naravnih lastnosti). Vatel katuna je vreden enkrat 2 žljizgi, nato 5 žljizg, nato 13 žljizg, nato pol žljizge, 9 žljizg, 2 žljizgi in pol; Vidimo, da ta števila ves čas oscilirajo okrog 5,5 žljizg. Seveda, kajti 5,5 žljizg vsebuje toliko orgonov kot vatel katuna.

Skratka, šele ko so stvari izmenjane, se lahko trdi, da vsebujejo enako dela/orgonov, ker kakršnokoli že je razmerje, vedno se ga lahko pojasni s količino dela. $5x$ za $3y$: enako dela! $5x$ za $6y$: enako dela! V nasprotnem primeru mora imeti tisti, ki menja, že vseskozi enciklopedično znanje o produkciji, točno mora vedeti, koliko dela je v blagu, ki ga kupuje, pa čeprav ne pozna enot, v katerih bi to količino izrazil. Lahko rečemo, da intuitivno ve, proces pa za hrbtom vodijo zakoni zgodovine. Nevidna roka produkcije določa vrednost proizvodom.

Morda marksisti pozabljajo, da je delovna teorija vrednost nastala v sistemu konkurence in homogenosti blaga. »Srednjeveški kmet je torej dovolj natančno poznal količino delovnega časa, ki je potreben za izdelavo v menjavi dobljenih predmetov. Vaški kovač in kolar sta delala pred njegovimi očmi, tako kot krojač in čevljar, ki sta še v moji mladosti hodila pri naših renskih kmetih iz hiše v hišo« (Engels 1950, 112). Principov, po katerih je menjal nemški kmet 19. stoletja, v splošnem še ne gre jemati za objektivno teorijo vrednosti.

2.4 Zgodovinski sofizmi doktrinarne šole

Vrnimo se zdaj k osnovam. »Osnovna misel, ki preveva "Manifest": da je ekonomska proizvodnja in iz nje nujno izvirajoča družbena struktura sleherne zgodovinske dobe osnova za politično in umsko zgodovino te dobe ... ta osnovna misel je edino in izključno Marxova« (Engels v Marx in Engels 1950, 11).

Kako torej v kompendij idej in misli, katerih osnova je ekonomska proizvodnja umestiti Marxovo misel? Podobno se sprašuje tudi Kuzmanić (1985, 33):

»Kako marksovsko pojasniti »marxov genij«, ki je odkril to Proizvodnjo (ali pa recimo alternativnost zgodovine, možnost komunizma itd)? Kako pripeljati v marksovsko skladnost to posledičnost čiste zavesti in njenega izhajanja iz nekakšne medle potencialnosti, iz gole na-sebnosti, ko pa se glede na samo odkritje Proizvodnje, potencialnosti prav ta čista pozicija zavesti postavlja kot vzročnost, postavljajoče? Mar to odkritje alternativnosti zgodovine, Proizvodnje ... ni prav zavestno odkritje par excellence, mar ni to delo Pojma, zavesti, zavestna proizvodnja proizvodnje?«

Omenjeno protislovje »proizvodnje proizvodnje« lahko rešujemo na dva načina. Prva rešitev, verjetno tudi najpreprostejša, je preprosto ta, da misleca, ki je odkril Proizvodnjo, skupaj z njegovo mislijo izločimo iz sistema, v katerem lahko dalje nemoteno funkcionira determinizem proizvodnje. A s tem seveda problema nismo rešili, izvzeti teoretik zdaj nastopa vzvišeno nad vsemi ostalimi teorijami. Marxova misel določa družbeno bit, njegova utemeljitev pa zanj ne velja. Praktično takšno razmišljanje vodi v agenturo razsvetljenih teoretikov in torej funkcionira kot ideologija, ki omogoča reprodukcijo njihove oblasti. Marksisti edini in izključno mislijo, njihove misli pa določajo ljudi. »Hegel ni mislil tako lepo

o sebi, pa absolutna monarhija ni bila tako absolutna« (Đilas 2010, 11). Ali kot bi rekel Most (1983, 55): »Gredo se kurbarijo z delavskim gibanjem.«

Druga razrešitev pa se omenjenega protislovja zaveda in ga poskuša razrešiti na nekoliko višji ravni. Ekonomska struktura od ljudi neodvisnih pogojev zdaj vzpostavlja agenturo teoretikov, katerih funkcija znotraj razredne strukture je prikaz strukture od ljudi neodvisnih pogojev. Materija se samoupraviči, materializem je zaključen. Teoretiki zdaj nastopajo kot poosebljenje zgodovine in se na ta način močno približujejo religiji, v kateri so sami zgolj preroki proizvodnje, kajti: »Razodetje hkrati pogojuje obstoj razodevalcev« (Bakunin 1986a, 184). Ti dve razumevanji se v veliki meri prekrivata z razvojem socializma, pri čemer druga še najbolj ustreza stalinističnemu režimu. Problem pa je, da ne obstaja nikakršna tretja pot, po kateri bi znotraj osnovne ekonomske zastavitve to protislovje sploh lahko razrešili.

Idealisti se zato posmehujejo materializmu, češ da

»poizkuša odkriti prvo, najpreprostejše stanje materije in iz njega razviti vsa druga, začevši z golim mehanizmom in napredujoč preko kemizma, polarnosti, vegetacije in živalstva, in pod predpostavko da bi mu to uspelo, bi bila zadnji člen v tej verigi občutljivost živali, spoznanje, ki bi torej nastopalo kot gola modifikacija materija, kot stanje, nastalo na podlagi kavzalnosti. Če bi temu materializmu s predstavami zora sledili vse do semkaj, bi nas, ko bi skupaj z njimi prispeli na njegov vrh, nenadoma obšel neizbrisen smeh olimpijcev, ker bi se, kot da bi se prebudili iz sna, naenkrat zavedli, da je bil njegov zadnji, s takšnimi mukami doseženi rezultat, torej spoznanje, že v izhodišču, torej v goli materiji, predpostavljen kot nujen pogoj« (Schopenhauer 2008, 52).

Toda nekaj podobnega velja tudi za idealiste, saj ideja velikega misleca, prek katere bo postoma razvil vsa druga stanja do čiste materije, slednjo skupaj z njim že predpostavlja v izhodišču. »Individuum, ki bi hotel postaviti družbo, to je naravo nasploh, še posebej pa svojo lastno pod vprašaj, bi se s tem postavil izven vseh predpostavk dejanske eksistence« (Bakunin 1986b, 247).

Podobno problematizira tudi Spengler (2009, 52–53), ko govori o starih Grkih: *»Spregovorimo brez pomislekov o materialističnem in ideološkem načinu pogleda na antiko! Tam se razlaga, da je vzrok za spuščanje ene skledice na tehtnici dvigovanje druge. Dokazuje se, da je to brez izjeme vedno tako – brez dvoma prepričljiv dokaz. Tu*

imamo torej vzrok in učinek, in sicer predstavljajo – seveda – socialna in seksualna, vsekakor čisto politična dejstva vzrok, religiozna, duhovna in umetniška pa učinek (če materialist za slednja dopušča oznako dejstva). Ideologi nasprotno dokazujejo, da dvigovanje ene skledice sledi iz spuščanja druge, in to dokazujejo z enako eksaktnostjo. ... Ideolog je zaprepaden, če nekdo resno jemlje finančne probleme Helenov in na primer namesto o globokoumnih rekah delfskega oraklja govori o daljnosežnih finančnih operacijah, ki so jih svečeniki preročišča izvajali s tam shranjenim bogastvom. Laični politik pa se modro smehlja tistemu, ki svoje navdušenje zapravlja za sakralne obrazce in oblačila atiških efebov, namesto da bi o antičnih razrednih bojih napisal knjigo, prepredeno s številnimi modernimi parolami».

Problem zato tu ni v smeri razumevanja, temveč v njegovi formi, mehaniki, kavzalnosti. »Ker pa – in tega ni mogoče dovolj zabičati – med subjektom in objektom ne obstaja nikakršno razmerje skladno z načelom razloga, ni bilo mogoče nikoli dokazati ne ene ne druge trditve« (Schopenhauer 2008, 38). Osnovno razliko filozofskega razumevanja sveta tu torej ne postavljamo toliko med idealizem in materializem, temveč v obliko razmerja, po kateri lahko ločimo nekaj drugega, racionalizem in iracionalizem. Vsake od teh teorij pa seveda lahko nastopajo v svojih materialističnih in idealističnih variantah. Schopenhauerjeve teorije denimo ne zavračamo, ker bi bila iracionalistična, temveč ker je idealistična oblika slednjega. V anarhistični maniri gibanja Černoje Znamja tako uvajamo specifično materialistično eklektiko. »Posamezne teoretične misli XVIII stoletja se mešajo s sodobnimi progresivnimi teorijami, vse to pa je prežeto z žarki razredne teorije« (Dajić 1987, 113). In nazadnje, rečeno z Nietzschejem (2004, 348): »To gre skoz moje spise«.

Kavzalno razumevanje terja tudi politične konsekvence. »Samorazkritje kot substance zahteva samo-gospodovanje, samo-gospodarjenje« (Kuzmanič 1985, 20). Socialistični sistem, ki je želel odpraviti razredne razlike, tega zaradi ohranjanja samih upravljavsko gospodarskih funkcij v praksi ni zmožal. Funkcije razpolaganja s presežnim delom sicer opravljajo grupacije, katerih interes je obstoj presežnega dela, socializem pa želi (vsaj v teoriji) te funkcije prenesti na delavce. Tako bi zdaj delavci sami kontrolirali lastno delo, da bi zagotovili zadostno akumulacijo. Sami bi si tako izplačali mezdo kot valorizacijo potrebnega dela, prav tako pa bi sami določili tudi količino presežka za razširjeno reprodukcijo, skratka, delavci bi vestno samogospodarili in se ob tem šli še razredni boj sami s seboj. V končni fazi

delavec določene funkcije upravljanja opravlja zastonj, da si izplača več za opravilo čisto delovnih funkcij. Funkcije blagovnega gospodarstva so za socialističnega teoretika namreč večne, menjajo se zgolj nosilci. »Bistvo samoupravljanja je, da delavec hkrati dela in opravlja tiste funkcije, ki jih je v kapitalistični družbi izvrševal kapitalist, v etatistični družbi pa država« (Kardelj 1978, 68). Polarnost se prek strukturnih mehanizmov ni izravnala, temveč razpadla nazaj v strukturni dipol na neustreznih odnosih, noč v kateri so vse krave bele.

3 Razvoj proizvodjalnih sil

Opisana materialistična ciklična razlaga lahko v praksi poteka le na način poistovetenja z vrhovnim pojmom, ki se ga hkrati arbitrarno stlači še v predpostavko. V racionalističnih teorijah je ta pojem največkrat povezan z »razvojem proizvodjalnih sil«. S tem, ko se vladajoča razredna vloga nalaga vsem družbenim producentom, še zdaleč niso odpravljena razredna razmerja. Enako velja tudi s perspektive spola, saj socialistični projekt izenačenje spolov po navadi razume kot unifikacijo forme Moškosti. Socialistični delavec, ki bo nadziral družbeno produkcijo, višal proizvodnjo in večal bogastvo narodov je zgolj reinkarnacija najbolj divjih sanj falogocentrizma. Socializem namreč predpostavlja splošno identifikacijo z moškim polom. Tako denimo tipičen tehnokrat Trocki (1972, 17) in njegova identifikacija z ekonomiko: »Moje pismo o novem kurzu je nameravalo pomagati partiji, da krene po pravi poti, ki je najbolj ekonomična in najbolj pravilna ... odvrгло je vsako tendenčno ali lažno tolmačenje«. Ekonomičnost je torej netendenčna, levičarska varianta za »v naših raziskavah ni ideologije«. Podobno vlogo pa ponavadi zavzemajo tudi drugi podobni pojmi, ki se večinoma vrtijo okrog produktivnosti in napredka. »Osebna identifikacija z nadrejenim principom – imenovanim napredek – mora uspeti, sicer izostane doživetje uspeha, ki je za oblikovanje moške identitete bistveno. V industrijskih pogojih se družbeni uspeh moškosti meri po delu« (Wartmann 1985, 83). Uvedba plačila po delu torej ne pomeni vzpostavitve egalitarne, temveč patriarhalne družbe.

Ob tem pa je vsakršen boj proti tem idealom označen kot reakcionarno dejanje, pri čemer se nadaljuje praksa buržoaznih vlad in njihovega dožemanja razvoja. »Če se proletarci politično organizirajo, je to prestopak zoper »božanski svetovni red«, ki se mora uničiti z izredno zakonodajo« (Most 2005, 32). Tu se zgolj vnovič potrjuje ideološka naslomba, kakršno koristi civilizacija razsvetljenskega uma v vseh svojih oblikah. »Razsvetljenska ideologija s seboj

nosi racionalizirano učenje, zasnovano na menjavi, znotraj katere se sicer odpira priznanje političnih učinkov znanstvenega diskurza, toda ti učinki naj bi ponazarjali linijo napredka in civilizacije« (Balažic 2007, 21). Naj bi torej služili gospodstvu. Tudi »znanstveni socializem« je znanstven v toliko, v koliko je izbira poljubnega kriterija večanja mase produktov v neskončnost znanstvena. To, da je prvo inherenten cilj kapitala, drugo pa najprimernejše sredstvo zanj se tu preprosto zanemari. »Kopičenje dobrin ima smisel le pod gospodstvom privatne lastnine, pa še tu se je izrodilo do zaručnosti« (Most 1985, 82).

Izkoriščani si bodo morali zato v prihodnje na novo določiti prioritete. Eni redkih, ki so dojali to problematiko so bili anarhisti. »Ker je anarhizem že v osnovi zavzel negativno stališče zoper zahteve tehnološkega napredka in povečevanja sredstev za proizvodnjo, je že pri svojih prvih korakih zašel v spor ne samo z buržoazijo, temveč skoraj z vsemi družbenimi silami, zainteresiranimi za ekonomski in družbeni napredek ... Vse več ljudi meni, da glavna naloga v teh državah ni več, da se doseže in proizvaja več istega, da se povečuje družbeno bogastvo, ampak da se razpoložljivi potenciali uporabljajo na drugačen način« (Pribičević 1987, 8).

3.1 Nujnost socializma

Linija napredka, ki izhaja iz samodoločitev materije, se logično zaključi s socialistično ureditvijo, četudi v več fazah. »Odmiranje trga je lahko samo posledica organskega razvoja proizvodjalnih sil« (Kardelj 1972, 65). In: »Iz obstoječih ekonomskih razmer in iz načel nacionalne ekonomije sklepamo na bližnjo socialno revolucijo z enako gotovostjo, s kakršno lahko iz danih matematičnih aksiomov razvijemo novo načelo« (Engels 1984, 22). Na Engelsovo ugotovitev lahko tokrat brez sramu odgovorimo z Negrijem (1984, 130): »Matematični izračuni so vsi napačni«. Dejansko gre za to, da se samonapovedovalna prerokba tako preprosto pač ne uresničuje, četudi je v določenih trenutkih njenim prerokom izgledalo drugače. »Ne da bi to izgovorili, so menili, da se tu onstran starega veka in srednjega veka začneja nekaj dokončnega, tretje kraljestvo, v katerem je bila kakorkoli že prisotna nekakšna izpolnitev, vrhunec, cilj, čigar spoznanje si je od sholastikov do socialistov našega časa vsak pripisoval zgolj sebi« (Spengler 2009, 38). V primeru slednjih, sebi kot izvzetemu.

Ob tem gre opozoriti na zanimivo »naključje«, po katerem se vsaka teoretska nujnost vselej sklada z interesom njenega odkritelja, kar zgolj potrjuje tezo o tem, da je deskripcija pogojena s preskripcijo. »Nasproti zgodovini višjega človeštva pa vlada nebrzdan optimizem, ki glede poteka prihodnosti zaničuje vsakršno zgodovinsko in torej organsko izkustvo, tako da vsak v naključno pričujočem odkrije »zasnove« za posebno odličen premočrtni »nadaljnji razvoj«, ne zato, ker bi bil znanstveno dokazan, temveč zato, ker ga želi ... Vendar nima človeštvo nobenega cilja, nobene ideja, nobenega načrta, tako kot nima cilja rod metuljev ali orhidej« (Spengler 2009, 41). Slednje seveda velja tudi za Spenglerja samega, katerega uvajanje organskega izkustva služi zgolj temu, da bi iz njega kasneje izpeljal »zaton zahoda«.

Kakorkoli, realne zgodovinske okoliščine so določene determinizme postavile pod vprašaj in zopet se odpira stara maksima. »Z znano maksimo komunizem ali barbarstvo (je Marx) vendarle moral pasti v neskončno drobljenje, v dvojnost, ker je tudi sama Proizvodnja alternativna,« in nadalje: »Proizvodnja je alternativnost alternativnosti komunizma in barbarstva, je alternativnost, ki se izključno samonanaša«, v nekoliko ciničnem tonu razmišlja Kuzmanič (1985, 33). Dejansko tu materija do neke mere nastopi kot nespoznavna, skrivnostna, kot ne povsem povnanjena. V njej se namreč izraža prej omenjeni religijski element. »Vera je vedno enaka – njeni predmeti pač zelo različni« (Bakunin 1986b, 240). Magični elementi v tem primeru motijo »družbeni red od koliščarjev do socializma v premočrtnem vzponu« (Spengler 2009, 40).

3.2 Krivulje, tendence in posegi

Kako razumeti ta tujek v marksistični teoriji najboljše pojasni kar Engels sam. Na enem izmed redkih mest (če ne celo edinem) mimogrede navrže, da lahko politična sila deluje dveh smereh, »v smeri zakonitega ekonomskega razvoja ali pa nasproti, in tedaj vedno podleže z redkimi izjemami. To so posamezni primeri, ko gre za osvajanja, pri katerih so bolj neomikani osvajalci iztrebili ali pregnali prebivalce, in so produktivne sile, ki z njimi niso vedeli kaj početi, ali opustili, ali pa so jih pustili, da so propadle« (Engels 1948, 87). Dejansko pa ta odstavek dokazuje, da produktivne sile niso primarno gibalo, temveč da sila osvajalca določa njihovo nadaljnjo usodo.

Če bi bila moč oziroma sila ekonomska kategorija v toku razvoja proizvodjalnih sil, bi njen tu nujno potreben višji nivo moral logično sovpadati z višjim znanjem in omiko njenih nosilcev ter takšno ravnanje sploh ne bi bilo možno. Tako pa vidimo, da politična sila lahko nastopa pred, in ne v skladu z, uporabo ekonomskih faktorjev. »Vidite, tisti, ki ima oblast, ta je nad zakonom. In kakšen se vam zdi ta izgled, vi zakoniti ljudje? Saj nimate okusa!« (Stirner 1986, 40)

Problem je namreč v neizpostavljanju moči kot procesualne oblike kontrole, katere nikakor ne omaje pravno oblikovan tip lastnine ali najdaljša ustava na svetu. »Končno ideja, da je bistvena funkcija družbe ali države ali česarkoli, kar naj zamenja državo, vzeti nadzor življenja, ga upravljati, poravnati njegovo naključno naravo, raziskati in reducirati biološke nesreče in možnosti« (Foucault 2003, 261). Isti biopolitični mehanizmi, kakršne pozna kapitalizem, le da namesto posesivnega kapitalista zdaj nastopa denimo objektivnost razvoja proizvodjalnih sil kot projekt celokupnega gospodarjenja z državo, določanja tega kar je že določeno, upravljanja s tistim, kar je že upravljano. Vsak tak projekt se lahko zaključi le v lasnih protislovjih, zakritih s strani tistih, ki si želijo subjektivno napraviti za objektivno dano in pri tem ostajajo na principih, četudi, kot to pogosto sami trdijo, njihov sistem »ni doktrina, ki izhaja iz nekega določenega teoretskega jedra kot principa in izpeljuje iz tega nadaljnje konsekvence« (Marx, Engels 1983, 104). Jedro, celokupnost materialnega procesa ali nekaj tretjega, to kar ohranjajo subjektivne sile realizma oziroma tisto transcendentalno, kar se skozi njih manifestira, je prežeto s tendenco, ki naj bi iz tega šele izhajala. Svoboden človek ne misli na nič manj kot na življenje.

»Edini izhod racionalističnega obdobja je, da v to neskončnost projicira napredovanje spoznanja – tako rekoč kot plavajočo lučko na strašljivi reki. Toda to česar razum ne vidi je dejstvo, da je šele on tisti, ki je ustvaril to neskončnost, ta vrtajoči »kaj sledi ?« in da obstoj te neskončnosti ne predstavlja nič drugega kot njegovo lastno nezmožnost – njegovo nesposobnost dojemanja veličin, ki so nad povezanostjo, prepletenostjo prostora in časa« (Jünger 2011, 167).

3.3 Racionalnost patriarhata in ekonomike

Antagonizem, ki ga želimo osvetliti v tem tekstu, izhaja iz ekonomske logike patriarhata in je trdno usidran v vseh projektih moderne. Ni transhistorična kategorija biti, zagotovo pa tudi ni

omejen zgolj na razredno komponento kapitalizma, kajti razredni boj je boj za odpravo kapitalističnih razredov. »Prvo razredno nasprotje, ki se pojavi v zgodovini, se je rodilo z razvojem nasprotja med možem in ženo v posamičnem zakonu in prvo razredno zatiranje, se je rodilo hkrati z zatiranjem ženskega spola po moškem spolu« (Engels 1979, 269). Splošna prisotnost posamičnega zakona je omogočala nedvoumno določitev potomcev po moški liniji, torej gospostvo nad sredstvi (re)produkcije, ženo in otroci, prisvojitve upravljavske in gospostvene vloge po moškem spolu. Ti pogoji družbenih odnosov omogočajo tudi še danes prisotno spolno razlikovanje polov objekt-subjekt oziroma aktivno-pasivno, ter nadalje vse iz tega sledeče dihotomije.

Moškost zatorej, kot kulturno konstruirana in definirana vloga v družbenih odnosih že od vsega začetka ustreza upravljavski funkciji vladajočega razreda. Ker se slednja spreminja, se hkrati spreminjajo tudi spolna razumevanja. »Z industrializacijo, ki proti koncu 18. stoletja v zahodni in srednji Evropi povsem na novo strukturira ekonomske in družbene odnose, se moškemu zastavi naloga, da prav tako na novo oblikuje obveznosti in privilegije vodenja« (Wartmann 1985, 81). Ta nov način organiziranja pa poleg vsebinskih preoblikovanj organizacije dela posega tudi v formo razredne reprodukcije. Liberalna ideologija, ki obljublja enake možnosti za vse in se v praksi kaže kot omogočena prehodnost med razredi, ne pomeni zgolj možnega privzemanja vodstvenih meščanskih vlog s strani izkoriščenih razredov, temveč logično (sicer nekoliko z zamudo) priznava tudi družbeno pogojeno privzemanje spolnih vlog. Tu (v takšnih razrednih pogojih) šele lahko nastopi razlikovanje med naravnim in družbenim spolom. Naravna spola stojita kot predpostavka konstantni situacijski konstrukciji, enako kot proletariat in buržoazija praktično (ne)ustrezata dinamični razredni strukturi takšnih razrednih vlog. Sodobni družbeni sistem zato, gledano s stališča divergence, izenačuje oziroma kristalizira oba vidika družbenega antagonizma v enotnem odnosu, na način povsem in izključno družbeno-kulturne določitve razrednih funkcij in spolnih vlog. S tem odpira povsem drugačno razumevanje družbenih odnosov oziroma sistema delitve dela.

Ekonomijo se zmotno enači z delom sploh, dejansko pa gre za razlago specifičnega ustroja dela. Temelj religiozne kritike je: »Človek ustvarja religijo, religija ne ustvarja človeka« (Marx 1980, 64). Kritika vsake ekonomije pa je, ne ustvarja ekonomija človeškega delovanja, temveč človeško delovanje ustvarja ekonomijo. Ekonomizacija je zgolj metoda nižanja stroškov v sferi totalnega poblagovljenja. »Da so ekonomske vrednote, zelo, še več, absolutno

raztegljive, lahko pojasnimo z dejstvom, da lahko delo razlagamo tudi ekonomsko, nikakor pa ne s tem, da je identično z ekonomijo. Delo slednjič ni tehnična dejavnost« (Jünger 2011, 87).

3.4 Produkcija in produkcijski tip

Ne želimo iskati pravih odprtih form z rehabilitacijo očrtov, a vendarle je potrebno ob vsem skupaj reči še nekaj malega o produkciji in konsumpciji.

»Konsumpcija je neposredno tudi produkcija, kot je v naravi konsumpcija elementov in kemičnih snovi produkcija rastline. Jasno je, da človek npr. s hranjenjem, neko obliko konsumpcije, producira svoje lastno telo. To pa velja za vsak drug način konsumpcije, ki tako ali drugače po eni plati producira človeka. Toda, pravi ekonomija, ta s produkcijo istovetna konsumpcija je druga, iz uničenja prvega produkta izvirajoča produkcija. V prvi je producent postal stvar, v drugi se je posebila stvar, ki jo je izdelal« (Marx 1979b, 22).

Razlika med tema dvema oznakama procesov je torej definirana glede na človeka. Nasprotja pravzaprav ne izhajajo iz produkcije, temveč iz neprodukcijskega mišljenja, iz konsumpcije. Kontrolor, gospodar, definira, zahteva plod dela in temu je podrejen proces. Od »razredov« naprej je produkcija idealistična. Prišli smo do točke, ko je delo enako brez vsebinsko, in ko je delavec indiferenten. Ta otopeli delavec pa ga vendarle opravlja ravno zaradi zahtev (potreb) po proizvodih. V celotnih sodobnih teorijah prevladuje ideologija artiklov in outputa, razmišljanje v terminih konsumpcije in ocenjevanje sistema prek uživanja, ne prek form dela. »Iz socialističnih teoretikov in literatov se je razvila posebna in na splošno nič manj dolgočasna vrsta uradnikov, statistikov in državnih inženirjev, tako da bi socialisti iz leta 1900 presenečen opazil, da odločilna argumentacija ne operira več s številkami o mezdah, temveč le še s proizvodnimi številkami« (Jünger 2011, 255). Teorije, ki naj bi izhajale iz produkcije, dejansko počno ravno obratno. Proizvodnja se številsko teoretizira kot (smotrno) trošenje sredstev in surovin, kot poraba (abstraktne) delovne sile, skratka konsumpcijsko. Če je delo abstraktno, postane potrošnja konkretna. Obstajajo le še različni artikli, vse ostalo je neko delanje.

Ne, so samo različni tipi izdelave, vse ostalo je neko trošenje. Zato ni vprašanje, kaj imata skupnega hiša in 7 postelj, temveč kaj imata skupnega gradnja hiš in posteljno mizarstvo.

Abstraktni človeški artikel. Pri osvoboditvi dela ne gre za željo po delu, temveč za odsotnost želja. Če ne obstaja nek višji smisel, ki bi ga prevedli v želje in s tem način dela, potem je smisel ravno delo kot to kar je, trošenje sile in v končni fazi iztrošenje. »Visoke hiše so zgrajene le zato da skačemo z njih in smisel prometa je, da nas povozijo« (Jünger 2011, 131). Nihilizem je lahko zgolj aktiven, saj statika afirmira pojme. »Z blagom kot prvo kategorijo kritike politične ekonomije se Očrti šele končujejo« (Zgaga 1989, 167).

»Družba, ki bo na novo organizirala produkcijo na osnovi svobodne in enake asociacije proizvajalcev, bo postavila ves državni stroj tja, kamor bo takrat spadal: v muzej za starine, zraven kolovrata in bronaste sekire« (Engels 1979, 394). Komunisti svet razumejo prek blaga, opredmetenega dela in ob tem s historično metodo konzervirajo družbo v strukturah toge biti. »Ta svet je delavnica, svet meščanov pa muzej. Popolna delavnica bo postala šele z zmago delavskega lika in tedaj se bo spremenila v planiran prostor« (Jünger v Lukacs 1960, 444).

Blago kot »osnovni gradnik« je moč povnanjenih razmer. »Kako hitro pa uveljavi proizvod svoje gospodstvo nad proizvajalcem, brž ko nastane menjava med posamezniki in proizvodi in se proizvodi spremenijo v blago – to so izkusili Atenci na lastni koži« (Engels 1979, 322–323). Od dorskih stebrov sem se derivat časti kot božja danost. Potrebe in povpraševanje, trg in plan in Juggernaut.

»Naraščanje menjave tako znotraj dežele, še posebej pa v mednarodnem merilu je značilna poteza kapitalizma« (Lenin 1970, 59). Današnja družba menjalnih odnosov je odraz moči kapitalističnih proizvodnih odnosov, nikakor pa to niso edini eksistirajoči odnosi. Kapitalizem vsaj v marksistični teoriji denimo ne pozna drugačnih odnosov, z izjemo kraje. Torej jih pravzaprav pozna, blaga se namreč ipso facto sploh ne da ukrasti, pa vendar v modernih družbenih odnosih eksistira kraja. »Konec 15. in skozi celotno 16. stoletje zato v celotni zahodni Evropi kruta zakonodaja proti vagabundstvu« (Mauke 1982, 79).

Ne obstaja namreč neka razredna oblast s svojimi odnosi, kateri so vsi drugi vzročno podrejeni. Obstaja samo razredna oblast odnosov, kateri je cel kup drugih odnosov podrejen, a ne vzročno. Ne trdimo da obstajajo neki avtonomni utopični otočki, pač pa da obstajajo odnosi, vpeti v ostale odnose. »Neumno bi bilo, če bi trdil, da ni nobene moči nad mojo. Le položaj, ki si ga nasproti nji pripisujem, bo postal drugačen kot v religiozni dobi« (Stirner 1986, 51). Določeni odnosi torej niso drugotni glede na oblast, temveč vzporedni, saj gre za

vprašanje dominacije odnosov, ki se samoreproducirajo. Le abstraktno popolnoma zgrešeno je mogoče vse odnose zvesti druge na druge in na koncu na ene same, buržoazne odnose. Gre zgolj za kopijo mehanične razlage iz naravoslovja. »Njen cilj in smoter je vsa možna stanja materije skladno z zakonom kavzalnosti zvesti drugo na drugo in slednjič na eno samo ter jih zatem znova izvajati drugega iz drugega in slednjič iz enega samega« (Schopenhauer 2008, 53).

Z glorifikacijo buržoaznega interesa in metodo zvajanja lahko vsak družbeni odnos razložimo kot buržoazno pogojen. Ker tega ne moremo početi v neskončnost, lahko najdemo edino buržoazne odnose, ki so že sami pogojeni z večnimi resnicami, denimo z razširjeno reprodukcijo. Zaradi zmožnosti diskvalifikacije vsakega družbenega pojava je takšna metoda primerna predvsem za kritiko v lastnih vrstah, zato tudi samočiščenja v okviru stalinističnega diskurza. Ob vsej samokritiki in refleksiji je slednji odkril, da je v lastnem modelu tudi sam buržoazni interes, zato je bilo potrebno arbitrarno moralno določiti primeren in neprimeren buržoazni interes oziroma izluščiti racionalno jedro iz progresivnega gibanja.

4. Antidialektika mračnjaštva

»Pri Heglu je dialektika samorazvoj pojma. Absolutni pojem ne obstoji le od vekomaj – neznano kje, temveč je tudi prava živa duša vsega obstoječega sveta. Razvija se k samemu sebi, potem se utelesi s tem, da se spremeni v prirodo ... in se končno v človeku spet zave samega sebe; to samozavedanje se tedaj v zgodovini spet izkoplje iz surovega stanja, dokler se končno absolutni pojem spet popolnoma ne povrne k samemu sebi v Heglovi filozofiji« (Engels 1945, 35).

Podobno se pri marksistih materija kot zgodovinski zakon ekonomije razvije sam v sebi, se utelesi v prirodo ter se v človeku zave sam sebe. Absolutni pojem in zgodovinski zakon se končno povrmeta sama k sebi. Dialektika je obrnjena, a nič več kot to. Zakon, ki obvladuje zgodovino sam sploh ni dialektičen. Odtis samogibanja pojma/materije se vrši neodvisno od človeka zato, da bi na zoru konstruiral formo objekt-subjekta, kot pogoj gospostva nad naravo in človekom. Za razliko od Heglove sove zato nastopamo »kot preroški ptič, ki gleda nazaj, ko pripoveduje, kaj bo prišlo« (Nietzsche 2004, 5).

»Da bomo lahko to resnično spoznali, moramo seveda spremeniti stališče; ne smemo zreti v perspektivo napredka, temveč od tam, kjer ta perspektiva izgubi svoj interes« (Jünger 2011, 88). Gre za odpravo lažne refleksije, ideološkega principa racionalistične civilizacije in razlagalnega dojetja kontroliranja. Celoten projekt razsvetljenstva, pa tudi iz njega izhajajoča dialektika, sta odraz vladajočega spolnega nasprotja in služita le patriarhalnemu načinu vodenja, racionalizaciji proizvodnje, krčenju stroškov in smotrnejši izrabi surovin. Dialektika historičnega materializma je dialektika gospodarja. Gospodar se osvobodi hlapca, ko ugotovi, da je blokiran v sebi. Volivec se javlja na oder: Je med vami kak predsednik, ki bi me želel voliti? Cesar je nag, cesarica tudi.

Materialno-idejna konstelacija hlapca, bolje rečeno dekle, če uvedemo seksuacijsko komponento, je izraz nestatične biti, medtem ko je koncept gospodarja v fikciji kontrole zgolj izraz njenega opolnomočenja, celotna dialektika pa torej prenos antagonizma na »subjekte«. Vsaka zmaga v razrednem boju je samo poraz negativnega pola biti na poti k ukinjanju dekel, ki se nikoli ne more končati. Namesto, da bi ukinjali gospodarja. Nova morala in drugi koncepti socialistične nadstavbe so maskulinizacija subjekta za kontrolo proizvodnje. Dialektiko se je vselej ukinjalo z istega (s)pola, pola dialektike, kot navpično sintezo.

Problematika je celostna in konsekvence novega poenotenja se zdijo za vladajočo ideologijo strašljive. Vsi pozitivistični maliki so se izkazali za protislovje pospešujoče, ostala je le še izpraznjena destrukcija in principi nadvladanih delujejo vse bolj mračno. Ideološki odraz žensko konstruiranega bitja postaja izrazito anti-vitalističen. »Ta forma bivanja daje ženskemu bitju mračen odnos do celote biti« (Simmel v Wartmann 1985, 88). In nadalje: »V časih zunanjih katastrof in notranje razgradnje se feministični moški združijo z emancipiranimi ženskami kot simboli kulturnega zatona in državnega propada« (Rosenberg 1934, 269).

»Vse ... je že po svoji namembi nerazumno, se ga že od vsega začetka drži nerazumnost« (Engels 1945, 7). Zakaj bi se potem trudili po ovinkih, zakaj ne bi enkrat preprosto vzeli nerazumnosti za začetek? Na ekonomskem polju zato kleparje novih produkcijskih načinov zamenjuje zaton »oikos nomosa«, spornost upravljanja z gospodinjstvom in medias res. Po stoletjih produktivnosti zato nekateri napovedujejo »obdobje brez ekonomike« (Jünger v Lukacs 1960, 444). Tu torej v ekonomskem smislu ne gre za ohranjanje ali regresijo, temveč kvečjemu stagnacijo. Stagnacijo nagomadenih vladajočih form bivanja, ki v postmoderni

družbi izgubljajo legitimacijo. »Ni volje do vednosti brez volje do moči.« (Nietzsche 2004, 154) Zato lahko rečemo nekako cankarjansko: »Veliko jih je med vami, ki niso nauka željni. Tiste kličemo v svojo družbo«. Sapere non aude. Znanost je v zadnji instanci rasno čiščenje v teoriji.

4.1 Agentura finančnega kapitala

Materialistične analize imajo v svoji običajni formi določene težave, kadar želijo s siceršnjimi termini razložiti nacional-socializem kot poseben produkcijski način. Gre za to, da v veliki meri ne morejo materialno zapopasti snovi in potem govorijo o nadaljevanju kapitalistične produkcije pod novo agenturo. Napredovanje kapitalistične akumulacije kot razvoj neodvisno od tržišča in temu ustrezna agentura pa nista stvar objektivnih razvojnih zakonov ekonomije, temveč posledica pakta z aristokracijo, kar daje proizvodnemu tipu določene opisane karakteristike. Več kot jasno je, da zato ideološki učinek življenjske filozofije kot tak ni imel večje vloge v sami produkciji, kajti bil je »fašizmu sicer nepogrešljiv kot duhovno ozračje, sam pa je bil preveč tenkočuten, preveč zračen, preveč subtilen, premalo povezan s smotri nemškega monopolističnega kapitalizma« (Lukacs 1960, 617). A vendarle lahko zasledujejo določene tendence poznega nacional-socializma, ko uporaba transportnih, industrijskih in drugih sredstev še zdaleč ni ustrezala ne akumulaciji, ne interesom junckerjev, temveč je s tega vidika trošila povsem neekonomično in nerazumsko, zavezana zgolj idealom fanatizma. To pa še ne pomeni, da gre s tem že kar za všečen produkcijski tip. Gre zgolj za določitev določenih sprememb. Če znotraj priljubljene formule sedanjo kapitalistično produkcijo razumemo kot proizvodnjo optimalnih topov, potem je prehod do neoptimalnih topov prav toliko nezadosten kot prehod do optimalnega masla. Dejanska transformacija produkcije mora zato nastopiti tako v strukturi kot načinu.

V okviru tega moramo osvetliti razumevanje pravice do življenja in smrti. »Bistvo pravice do življenja in smrti je pravzaprav pravica do ubijanja« (Foucault 2003, 240). Nedvomno, a ker gre za pravico do življenja in smrti, do delanja živega in do ubijanja, se manifestacija te pravice v slednji obliki v centralizirani družbi ne kaže, kajti na vrhu so ravno zagovorniki lastne volje do moči, rasisti. Razmerje se v nacizmu ne zaostri temveč začne obračati. »To je bila družba, ki je sprostila morilsko moč ali z drugimi besedami staro suverenovo pravico vzeti življenje. Ta moč, da ubiješ, ki teče skozi vso družbeno telo nacistične družbe, je bila

prvič manifestirana, ko moč, da se vzame življenje, moč nad življenjem in smrtjo, ni bila dana samo državi, ampak celi vrsti posameznikov, precejšnjemu številu ljudi, kot so SA in SS« (Foucault 2003, 259). Prvič so torej širše plasti družbe prišle do moči, toda ne moči nad življenjem, temveč moči, ki je življenje samo in ki je z razširitvijo nosilcev nujno sprožilo tudi drugi pol biti, torej tudi morbidne tendence. »Uničenje drugih ras je bil eden od vidikov projekta, drugi pa, da bi izpostavili svojo raso absolutni in univerzalni grožnji smrti« (Foucault 2003, 259). V skrajnem dojemanju tak projekt celo ni rasističen, saj »univerzalni« grožnji smrti ni izpostavljena »svoja« rasa temveč preprosto vsi, a to dojemajo kot grožnjo predvsem tisti kateri so pod ideologijo biti interpelirani v druge in razumejo nacizem v lastnih vidikih. »Tvegati življenje nekoga, biti izpostavljen totalni destruktiji, je bilo eno od načel, vpisanih v temeljne dolžnosti ubogljivega nacista in je bil eden od bistvenih ciljev nacistične politike. Izpostaviti celotno populacijo univerzalni smrti je bila edina pot, ki lahko resnično konstituirala sebe kot superiorno raso« (Foucault 2003, 259). Njim se tveganje življenja zato kaže kot načelo, ubogljivost, idealizem, saj ne razumejo, da ravno odsotnost načel pomeni tveganje življenja, odsotnost predpostavke. Izpostavljanje celotne populacije smrti torej ne pomeni vzpostaviti sebe kot superiorne rase, temveč odstaviti tendence, ki vsiljujejo pomen predpostavljeni bazi, ideologijo biti ali socialno rečeno razredno strukturo.

4.2 Ideologija biti

»Na zgodovino se je gledalo kot na naravo, v smislu objekta fizika, in tako se jo je tudi obravnavalo. Od tod izvira tudi usodna napaka, da so v vidik dogajanja vključena načela kavzalnosti, zakona, sistema, torej struktur stroge biti« (Spengler 2009, 81). To je struktur, ki zgolj razlagajo vsebino objekta in se zatorej uporabljajo skrajno analitično, plastično. Takšna pojavnost materiatore je vezana na racionalno civilizacijsko formo nastalega, teoretsko podlago večine zahodne filozofije, ki opisuje le kvalitativno-kvantitativne reference objektivno danega. V njej kot resničnost bivanja nastopa določen artefakt, pogojen v svojih predikatih, kar se v nadaljnji teoriji nato dialektično obrača, bodisi materialno, bodisi idealistično. Takšna metoda, ki prek ekskamontaže partikularne metode dosega status objektivnega prikaza procesa fungira le kot nujna podlaga (ali nadzidava) ustreznega dojemanja tehničnih sredstev, bazičnih elementov absolutne monarhije, katerih formacija v zavesti ustreza predkapitalistični racionalizaciji proizvodnje, zgodnjemu manufakturnemu načinu, prav tako podrejenemu isti logiki. Temu sledi materialistični obrat, ki procese večje

eksploatacije relativnega presežka pretvori v železne zakone, katerih zaklinjevalci na oder zgodovine »brezinteresno« stopajo kot bazni avangard najbolj izpopolnjene sistematizacije tautologije.

Nasproti takšnemu razumevanju struktur toge biti, nastalega, mrtvega, a vendar zgolj objekta procesa živega, nastopi ideološko plavzibilna zastavitev tistih teoretikov, ki prek domnevnega prevrednotenja vrednot z mestoma deplasirano antidialektiko mislijo ali bolje rečeno predmiselno intuitivno zaznavajo proces nastajanja, gibanje žive biti kot moči same. »To je debata na polju politične filozofije, ki jo lahko pustimo ob strani, a jasno kaže, kako je problem življenja postal problematiziran na polju politične misli, analize politične moči« (Foucault 2003, 241). Dejanski problem na polju politične misli pa je ravno to filozofsko puščanje ob strani. Analiza filozofskih konceptov moči namreč odpira določene zanemarjene nasledke. Tisto, kar je idealno-materialnem razumskem konceptu zgolj predpostavljeno, tu tvori hkrati podstat in površino enodimenzionalnega modela. Modela, ki ga zaradi enodimenzionalnosti pa tudi same nezavedne notoričnosti splošnega človeškega delovanja in precej ubogega nabora tovrstne teorije ni moč preprosto obrniti, sploh pa ne na gornji način. »Danes je en fantom še posebej odločilnejši kot vsi ostali, senca Hegla« (Althusser 2005, 116). Če je razvoj klasične filozofije in politične misli vezan na fantome etabliranih akademskih teoretikov in če je refleksija tega v tematiki ontološko metodoloških vprašanj vezana na ti. obrat idealizma, pa ni znanih primerov, ko bi kakšen teoretik denimo »obrnil Nietzscheja«. »Imeti in hoteti več imeti, z eno besedo rast – to je življenje samo« (Nietzsche, 2004, 79). Lastnina in akumulacija, rečeno v liberalno marksističnih terminih.

4.3 Obrat idealizma

Teorija, ki jo tu zastopamo, torej jemlje materijo kot pogoj, a ne kot vzročno zakonit sistem. Gre za to, da iz Schopenhauerjeve teorije izluščimo iracionalno jedro in ga postavimo nazaj na noge. »Subjekt se ne nahaja v teh formah, ki ga nasprotno, vselej že predpostavljajo. ... Subjekta ne spoznavamo, pač pa je nasprotno on tisti, ki spoznava« (Schopenhauer 2008, 29). Če zdaj premestimo koneks predstave na subalternu raven, je materija tisto predpostavljeno v procesu živega, nikakor pa ne proces sam. Kar je tu dejansko predpostavljeno, je objekt, baza. Razumevanje ideološke posredovalnosti tako omogoča ravno schopenhaurjansko nesistemsko

dojemanje sveta oziroma njegova transformacija. Če analiza predstave in predpostavljenega subjekta, okužena s heglovski redukcijo celotne nemške filozofije na idealizem, tega večinoma razume kot spiritualno idejno spekulacijo, pa je dejansko ravno nasprotno. Predpostavljeno je objekt, je tista celokupnost živega, ki pa se s sleherno zastavitvijo že sama seli v predstavo, pogojno rečeno v nadstavbo. Tako kot lahko opazujemo relacije med objekti, tj. nastalim, brez refleksije subjekta, ki bi determiniral proces, tako je mogoč tudi potek nastajanja brez refleksije živega, ki bi to nastajanje pogojevalo. »Moč ne priznava več smrti« (Foucault 2003, 248). Ne, moč ne priznava več življenja. Bit, ki se kot agens vsiljuje v delovanje človeka, je na strani vseh političnih projektov razumskega sporočanja, torej v vseh projektih civilizacije, tvorbe inherentnih antinomij. »Imperializem je čista civilizacija« (Spengler 2009, 86). In vice versa.

»Izkoriščanje ne pripada pokvarjeni ali nepopolni in primitivni družbi: pripada bistvu živega, kot organska temeljna funkcija je posledica lastne volje do moči, ki je prav volja do življenja«, trdi Nietzsche (v Lukacs 1960, 307). Volja do moči je posledica izkoriščanja, oboje pa nima nikakršne povezave z bistvom živega, saj kaj takega sploh ne obstaja. Obstaja kvečjemu njegova legitimacija. »Stopnja legitimacije odloča o stopnji gospostva, ki jo je mogoče doseči z voljo do moči« (Jünger 2011, 68). Nasprotovanje izkoriščanju torej pripada odsotnosti volje do moči. Poleg tega bi bilo tu namesto izkoriščanja bolje govoriti o vladanju ali zatiranju, sploh v kolikor izkoriščanje razumemo v kvantitativnih odnosih pretoka vrednosti, ki avtorju niso najbliže. »Znanost znanstvenega samotneža je kvalitativna« (Balažič 2008, 18).

»Učim NE k vsemu kar slabi – kar izčrpava. Učim JA k vsemu kar krepi kar kopiči moč, kar opravičuje občutek moči«, pravi Nietzsche (2004, 37). Mi pravimo obratno in učimo NE k vsemu kar krepi in kopiči moč.

5 Zaključek

V analizi razmerij ekonomije in moči v strukturi dela smo predstavili filozofsko podstat »anarhistične kritike, vprašanje o vlogi moči v Marxovi teoriji. Problem je širok in tu ga je moč le skicirati. Marxova teorija temelji na prepričanju, da je moč v svojem bistvu ekonomska kategorija« (Künzli 1960, 123). Kljub širini problema verjamemo, da je skica v

zadostni meri predstavila družbeno funkcijo ekonomije. Zdaj lahko rečemo, da moč ni goli derivat ekonomije, saj slednja že predpostavlja določene oblike moči. Kvečjemu je ekonomija tista, ki funkcionira kot kategorija moči specifičnih družbenih odnosov.

Zdaj lahko za konec podamo še krajši družbeni oris s takšnim razumevanjem. Priča smo masovni pretvorbi materiala, največji v zgodovini in govor o kognitivnem delu tu izpade še bolj smešno. To, kar marksizem odkriva (in je zanj pogubno v izgradnji socializma), se zdaj kaže v kapitalizmu. Obstajajo zgolj funkcije, ki se postopoma osamosvajajo in celotna teorija kognitariata je teorija novega knjigovodstva. Ideološko je tu znanje ustvarjanje aplikabilnosti in integracija v imaginarij, standard pa zagotovljena realizacija blaga. Ob vsem tem se družbena manifestacija funkcij zabrisuje. V družbeno institucionaliziranem smislu si progresivne sile želijo doseči istovetnost proizvajalca in potrošnika. A ker je njihov smisel institucionaliziran, te zahteve niso zmožni postaviti neposredno in je de facto sploh niso zmožni postaviti. Lahko se samo še kvantitativno razvijamo znotraj tehnike in tehnologij. Za večjo kvaliteto, večjo kvaliteto rumenih logaritmov.

Besede o zmagoslavnem pohodu tehnike so ostanek razsvetljenske terminologije« (Jünger 2011, 73). Tehnika in občudovanje napredka nastopata zgolj kot reflektivna razlaga zmotnih interpretov, kot posledica zgoščevanja učinkov, izžemanje in hkrati zmagoslavje biti, futurizem. Stopnjevanje duha časa impulzov pod maksimo več = bolje. Diktature materialno fungirajo kot občutje arhitekture pod maliki viaduktov. Razvoj proizvodjalnih sil je zgolj sredstvo, največja kontrolna razrednost pa pogoj za osvojitev lune. Producenti od Baltika do Vladikavkaza so dosegli to, za kar se jim je dejansko šlo, morfološko duševnost mavzoleja. Filozofi so doslej zgolj razlagali in spreminjali razlage. Nefunkcionalnost razuma je njegova edina funkcija.

Sredstvo za razumevanje živih form je analogija« (Spengler 2011, 16). Celostni sistem je podoben problemu grafoskopa:

Mikroanaliza kontrole, aplikabilnost v situaciji upravljavca in pasivizirane črede, personalno-kontrolni interes prek stvarne lastnine do kolektivne podobe, fikcija realnosti na realni neenakosti, obrnjen prikaz znakov, inkorporacija v simbolni red že izvršena, prosta moč mreže, pozni kapitalizem, elektrifikacija + industrija, mehničen prenos barv, občost, resnica zgolj posledica izenačenja sužnje, mistična pozicija posvečenega, orakelj fiksnega kapitala.

Topo sprejemanje informacij, masa na aparataturah, vzbujanje zadnjih instinktov, potencial odklopa?

V takšnem sistemu vsaka nadaljnja ekonomska določitev funkcionira kot ideologija. Vsaka uradna informacija je prečiščena, podana s strani tistega, ki je odbran, da jo poda, zato celoten sistem medijev reproducira ideologijo uspeha, ideologijo boja, zmage ipd., »lastnina« v sferi idej reproducira samo sebe. Cenzura zato ni usmerjena na vsebino, dokler se ne posega v lastnino. Kdor je znotraj sistema prišel do »lastnine«, bo krepil logiko sistema, kdor je do kontrole prišel s silo, bo krepil logiko sile, kdor noče lastnine ni logičen, ne krepi ničesar. Konspekt je paliativen. Zahteva po lastnini je zato povsem napačna. Najbolj ubogi so tisti, ki mislijo, da si kaj lastijo. Ko si bodo vsi »lastili« vse bodo neposredni producenti dokončno izgubili. Ne gre za lastnino proizvodnih sredstev, za proizvodna sredstva gre, bebci. »In to je razlog, da smo sovražniki privatne lastnine in da zaničujemo zakon« (Reclus 1982, 381).

Času ustreza oblika dominacije, ki protislovno zahteva največjo podreditev partikularnim faktorjem biti in »enakost« hkrati. Enakost je idealistično-spekulativni termin, ki se lahko vrši le v odnosih, v pogojih in ne more preseči okvirov menjave. Če govorimo o kakršnikoli enakosti, denimo enaki participaciji delavcev pri upravljanju, govorimo o okvirju, ki omogoča enako participacijo, govorimo o vspostavljalcih in braniteljih okvirja, govorimo o moči vspostavljalcev, govorimo torej o odnosu neenakosti. Enakost je pojem primerjave. Hočete enakost? Bodite nam enaki. Določevalac produkcije je vselej v neenaki poziciji na ravni moči, odnos kontrole in moči pa je že predpostavljen pravljicam o političnih ureditvah. Tudi demokracija je oblika kracije, kracije na ravni proizvodnih sredstev. Enakosti torej ne moremo kar »doseči«, enakost se lahko le sama vzpostavi v nekakšnem ekvilibriju moči in, vsaj dokler bodo prisotne tu zastopane sile, se lahko enakost doseže le na minimumu moči. »Enakost ... bistveno pripada propadu.« (Nietzsche 2004, 84) Pri tem pa je proces nemogoče vzročno definirati. Kjer ni jasne opredelitve, je cel kup pojmov, terminov, označevalcev. Kar jim bo dalo moč za prevrat, jih bo omejevalo v prihodnji ureditvi. Razlaga ne obstaja, razlaga je rehabilitacija malika. »IWW so zdaj spoznali, da so pravičnost, svoboda, pravice itd. le prazne besede in da je realna samo moč« (Bock 1987, 113).

Kot cilj lahko nastopa le zahteva, ki se veže na socialno totaliteto dela. »Delo je tempo pesti, misli, srca, življenja podnevi in ponoči, je znanost, ljubezen, umetnost, vera, kult, vojna; delo je nihanje atoma in sila, ki giblje ozvezdja in osončja« (Jünger 2011, 65). To ne more biti

enako, lahko pa se osvobodi zunanjih določitev, medtem ko notranjih tako ali tako nima. Pri tem pa tudi svoboda ne sme nastopati določilno. »Stremljenje po neki določeni svobodi vedno vključuje namen neke nove vladavine« (Stirner 1986, 35). Nedoločena svoboda se veže ravno na nedoločeno materijo kot predpostavko. »Sveta družina nam v tem smislu govori o materiji, ki je ni ustvaril človek. Vse kar človek lahko stori, je to, da ustvarja le glede na to predpostavko materije« (Marx in Engels v Kuzmanić 1985, 15). Ali ni to že vse?

»Če bi filozof mogel biti nihilist, bi bil, ker za vsemi človeškimi ideali najde Nič. Ali pa niti Niča ne« (Nietzsche 2004, 77). Pozitivistična zastavitev na tej ravni ni mogoča. »Revolucionarno načelo, ki ga ima neka doba, po svojem bistvu ni nikak ustroj, nikak red, nikaka izgradnja, temveč čista sila, čist izbruh, čist protest« (Freyer v Lukacs 1960, 547). Cilj je zato preprost: »Teror – da, vendar teror, ki ne bo samo političen, ampak tudi ekonomski, ki bo paral ekonomsko tkivo in ne bo usmerjen in preračunan, temveč brez motiva, iracionalen« (Dajić 1987, 114).

Zgodovina se tu na neki točki sklene. Boj, ki se je vselej končal »z revolucionarno preobrazbo vse družbe ali pa skupnim propadom bojujočih se razredov«, bo razbil alternativnost samo, revolucionarna preobrazba je skupni propad vseh razredov. Rečeno v Bakuninovem tonu, negacija tega, kar obstaja, v prid prihodnosti, ki ne obstaja. »Mi smo opravili svojo dolžnost, naj še vsi drugi svojo« (Most 1985, 57).

6 Literatura

Althusser, Luis. 2005. *For Marx*. London: Verso.

Atkinson, Ti-Grace. 1985. Vojna napoved. V *O ženski in ženskem gibanju*, ur. Mojca Dobnikar, 6–11. Ljubljana: Krt.

Bakunin, Mihael. 1986a. Federalizem, socializem in antiteologizem. V *Antologija anarhizma*, ur. Rudi Rizman, 177–198. Ljubljana: Krt.

--- 1986b. Bog in država. V *Antologija anarhizma*, ur. Rudi Rizman, 233–251. Ljubljana: Krt.

Balažic, Milan. 2007. *Politična antifilozofija*. Ljubljana: FDV.

--- 2008. *Znanost in realno*. Ljubljana: FDV.

Bavčar, Igor, Srečo Kirn in Bojan Korsika. 1985. *Kapital + delo v SFRJ*. Ljubljana: Krt.

Bock, Gisele. 1987. *Drugo delavsko gibanje*. Maribor: ŠKUC.

Dajić, Putnik. 1987. Ruski anarhizam – Uspon i pad. V *Marksizam i anarhizam – istorija i savremenost, VII naučni skup*, ur. Putnik Dajić in Miroslav Stanojević, 105–131. Beograd: Institut za medjunarodni radnički pokret.

Đilas, Milovan. 2010. *Nova klasa*. Zagreb: Feniks knjiga

Engels, Friedrich. 1945. *Ludwig Feuerbach in konec klasične nemške filozofije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1948. *Anti-Dühring*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1950. *O kapitalu Karla Marxa*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1979. Izvor privatne lastnine, družine in države. V *Izbrana dela v petih zvezkih V*, ur. Boris Zihlerl, 201–399. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1982. *Proti zaroti molka*. Ljubljana: Krt.

Foucault, Michel. 2003. *Society must be defended*. New York: Picador.

Jünger, Ernst. 2011. *Delavec: gospostvo in lik*. Koper: Hyperion

Kardelj, Edvard. 1972. *Protislovja družbene lastnine v sodobni socialistični družbi*. Ljubljana: DZS.

--- 1978. *Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja*, Ljubljana: ČZP Komunist.

Krt. 1982. Reklamiramo vsebino zgodovine V Engels, Friedrich. *Proti zaroti molka*. Ljubljana: Krt.

Künzli, Arnold. 1970 Problem moči u anarhističkoj kritici marksizma. *Praxis : filozofski dvomjesečnik* 7 (1–2): 117–125.

Kuzmanič, Tonči. 1985. K proizvodnji kot pred-postavki Marxovega mišljenjskega ustroja V *Boj proti Delu*, ur. Slavko Gaber, Tonči Kuzmanič in Tomaž Mastnak, 9–45. Ljubljana: Krt.

Lenin, Vladimir Ilič. 1970. *Imperializem kot najvišji stadij kapitalizma*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Lukacs, György. 1960. *Razkroj uma*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Marx, Karl. 1950. Pismo Josefu Weydemeyerju. V *Izbrana dela v dveh zvezkih II*, ur. Maks Veselko, 583. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1961. *Kapital I*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1979a. Beda filozofije V *Izbrana dela v petih zvezkih II*, ur. Boris Zihlerl, 395–540. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1979b. Uvod v očrte kritike politične ekonomije V *Izbrana dela v petih zvezkih IV*, ur. Boris Zihlerl, 11–46. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1980. Iz kritike Heglove pravne filozofije V *Marx, Engels, Lenin o religiji in cerkvi*, ur. Marko Kerševan, 64. Ljubljana: ČZDO Komunist – TOZD Komunist.

Marx, Karl in Friedrich Engels. 1950. Komunistični manifest V *Izbrana dela v dveh zvezkih I*, ur. Maks Veselko, 2–56. Ljubljana: Cankarjeva založba.

--- 1983. *Kritika malomeščanskega socializma*. Ljubljana: Krt.

Mauke, Michael. 1982. *Marxova in Engelsova teorija razredov*. Ljubljana: Krt.

Most, Johann. 1983. *Anarhizem in komunizem*. Ljubljana: Krt.

--- 2005. *Religijska kuga i drugi spisi*. Beograd: Liber CLS.

Negri, Antonio. 1984. *Delavci in država; Gospostvo in sabotaza; Marx onkraj Marxa*. Ljubljana: Krt.

Nietzsche, Friedrich. 2006. *Somrak malikov*. Ljubljana: Slovenska matica.

--- 2004. *Volja do moči*. Ljubljana: Slovenska matica.

Pribičević, Branko. 1987. Anarhizam kao pokret i ideja – različite sudbine. V *Marksizam i anarhizam – istorija i savremenost, VII naučni skup*, ur. Putnik Dajić in Miroslav Stanojević, 3–9. Beograd: Institut za medjunarodni radnički pokret.

Reclus, Elisee. 1986. Anarhija. V *Antologija anarhizma*, ur. Rudi Rizman, 373–381. Ljubljana: Krt.

Rosenberg, Alfred. 1934. *Der mythus des 20. Jahrhunderts*. München: Hoheneichen-verlag.

Schopenhauer, Artur. 2008. *Svet kot volja in predstava*. Ljubljana: Slovenska matica.

Spengler, Oswald. 2009. *Zaton zahoda I*. Ljubljana: Slovenska matica.

Stirner, Max. 1986. Edini in njegova lastnina. V *Antologija anarhizma*, ur. Rudi Rizman, 29–69. Ljubljana: Krt.

Strasser, Otto. 1930. *Ministersessel oder revolution*. Berlin: Kampf Verlag.

Trocki, Lav. 1972. *Novi kurs*. Zagreb: Otokar Keršovani.

Warmann, Brigitte. 1985. Gramatika patriarhata: K naravi ženskega v meščanski družbi. V *O ženski in ženskem gibanju*, ur. Mojca Dobnikar, 76–99. Ljubljana: Krt.

Zgaga, Pavel. 1989. *Grundrisse*. Ljubljana: Krt.